THE KENYA NATIONAL EXAMINATIONS COUNCIL

Kenya Certificate of Secondary Education

KISWAHILI

102/3 — **FASIHI** — **Karatasi ya 3**

Nov. 2024 – Muda: Saa 2½

for free exams visit www.freekcsepastpapers.com or call 0710765974

Sahihi ya mtahiniwa: .... Tarehe: ....

Maagizo

(a) Hakikisha ya kwamba karatasi hii imejumuisha jina lako na namba yako ya mtihani.
(b) Tia sahihi yako kisha uandike tarehe ya mtihani katika nafasi ulizoachiwa hapo juu.
(c) Jibu maswali **manne** pekee.
(d) Swali la **kwanza** ni la **lazima.**
(e) Maswali hayo mengine matatu yachaguliwe kutoka sehemu **nne** zilizobaki; yaani: Riwaya, Tamthilia, Ushairi na Fasihi Simulizi.
(f) Usijibu maswali **mawili** kutoka **sehemu moja**.
(g) Majibu yote **lazima** yaandikwe kwa lugha ya Kiswahili.
(h) Majibu yote **sharti** yaandikwe kwenye nafasi ulizoachiwa katika kijitabu hiki cha maswali.
(i) Karatasi hii ina kurasa 16 zilizopigwa chapa.
(j) Watahiniwa ni lazima wahakikishe kwamba kurasa zote za karatasi hii zimepigwa chapa sawasawa na kuwa maswali yote yamo.

Kwa Matumizi ya Mtahini Pekee

Swali	Upeo	Alama
1	20	
	20	
	20	
	20	
Jumla	80	

© 2024 The Kenya National Examinations Council

6086477411350864774113

SEHEMU A: HADITHI FUPI

D. W. Lutomia na P. Muthama (wah.): *Mapambazuko ya Machweo na Hadithi Nyingine*

1 **Lazima**

(a) **D. Ogutu:** "Toba ya Kalia"

"... alikuwa na kibarua kigumu. Angesema nini? Hata hivyo, lisilobudi hubidi. Maji alikwishayavulia nguo, sharti ayaoge."

(i) Eleza muktadha wa dondoo hili. (alama 4)

(ii) Fafanua umuhimu wa mhusika anayerejelewa katika dondoo hili. (alama 6)

(b) Fafanua jinsi mbinu ya majazi imetumika katika kujenga vipengele vifuatavyo katika hadithi ya "Pupa."

(i) wahusika (alama 5)

(ii) maudhui (alama 5)

for free exams visit www.freekcsepastpapers.com or call 0710765574

SEHEMU B: RIWAYA

C. Momanyi: *Nguu za Jadi*

Jibu swali la 2 au la 3.

2 (a) "Tulia mheshimiwa. Mambo yatakuwa sawa. Ni mapema mno kujua kinachoendelea."

(i) Eleza muktadha wa dondoo hili. (alama 4)

(ii) Bainisha toni katika dondoo hili. (alama 2)

(iii) Fafanua sifa **sita** za anayezungumza kwa kurejelea riwaya ya *Nguu za Jadi.* (alama 6)

(b) "Ulevi una athari kwa jamii." Thibitisha kwa kurejelea riwaya ya *Nguu za Jadi.* (alama 8)

3 (a) Changanua mtindo katika dondoo lifuatalo: (alama 8)

"Nyuso zilizoghadhibika zilidhihirisha furaha, angalau kwa muda tu. Waketwa ni watu waliokuwa na maarifa ya ujasiriamali tangu zamani. Hakuna aliyejua kwamba eneo la Matango lingezalisha kitu. Lilikuwa kichaka kikavu kilichohamwa hata na panya. Leo limekuwa eneo la maendeleo ya kupigiwa mfano. Si majumba makubwa ya aushi, si ghorofa na wingi wa maduka. Hata watu waishio katika mitaa ya kifahari, walikuja kununua bidhaa hapo. Kulikuwa na bidhaa mbalimbali zilizouzwa kwa bei ya rejareja au ya jumla. Kando kidogo na sehemu hii ya biashara, watu walijenga nyumba za kuishi. Hapa ndipo palipokuwa pakiishi idadi kubwa ya Waketwa. Sasa wamechomewa makazi yao na kufurushwa. Wamekuwa kama wahamiaji wasiotakikana kuishi nchini Matuo."

(b) "Suala la dhuluma dhidi ya mwanamume limeshughulikiwa katika riwaya ya *Nguu za Jadi.*" Thibitisha. (alama 12)

SEHEMU C: TAMTHILIA

T. M. Arege : *Bembea ya Maisha*

Jibu swali la 4 au la 5.

for free exams visit www.freekcsepastpapers.com or call 0710765974

4 "Afadhali hivyo ulivyofanya. Kumbe watoto hawa tuliowadharau walikuwa nyota ya jaha. Sasa kijiji kina mwanga."

(a) Eleza muktadha wa dondoo hili. (alama 4)

(b) Bainisha toni katika dondoo hili. (alama 2)

(c) Fafanua dhima ya vipengele **viwili** vya kimtindo vinavyobainika katika dondoo hili. (alama 4)

(d) Fafanua umuhimu wa mzungumzaji katika kuijenga tamthilia ya *Bembea ya Maisha.* (alama 10)

5 (a) Changanua mtindo katika dondoo lifuatalo: (alama 8)

"Kazi hizi nazo ni kama safari ya ahera; mwisho wake hakuna mwenye habari nayo. Basi imekuwa mfano wa gurudumu kwenye gari la masafa marefu. Lenyewe hilo linasukumwa tu. Linaviringishwa bila kupenda; halina hiari wala muhitari. Kazi yake kumenyana na ardhi; si pa mvua, si pa jua. Haijalishi kama kuna miba au mawe. Kwake mwendo ni wajibu. Yaani hata likachomeka haliwezi kufumua moto. Ndivyo maisha yetu yalivyo. Tunaendeshwa kama tiara. Upepo unatupiga tukiwa hewani huku mshika kamba pale chini anaona raha kwa sisi kuyumbishwayumbishwa."

(b) Onyesha jinsi usaliti unavyoshughulikiwa katika tamthilia ya *Bembea ya Maisha.* (alama 12)

SEHEMU D: USHAIRI

Jibu swali la 6 au la 7.

6 *Soma shairi lifuatalo kisha ujibu maswali.*

Ningekutana na ukweli ningeusabahi
Ningeupa shikamoo na kuupiga pambaja
Tukajenga mwema mlahaka
Kabla kuutazama kwa makini na
1 Kuuliza maswali.

Hakika ningetaka unieleze wapi ulibaki
Uongo ukipiga hatua na kupata umaarufu
Ningetaka kujua kwa nini haupendi ushindani
Kwa nini unaingia mitini wakati mno unahitajika
Na labda kwa nini umezoea kimya cha kutisha.

Natafuta ukweli katika chaka la mambo
Japo nasikia vazi lake linavaliwa na uongo
Nao wenyewe huo ukweli unakwenda tupu
Na watu tayari waukimbia kwa kuogopa
Kuona uchi wake.

Zimeshuka habari kutoka kwa kichaa mkongwe
Kuwa uongo amevaa suti ya ukweli
Ambayo aliiba wakiwa wanakoga mtoni
Na sasa watu wanaogopa kuuona uchi
2 Kama moto katika kichaka kikavu.

Wanaukimbilia uongo kuishangilia suti yake ambayo
Wanafahamu kuwa kaiba kwa kakake
Nyuma wameacha wingu la moshi
Liwatoalo watu machozi njia mbilimbili
Na vumbi zito la jivu linalowatia upofu.

(T. Arege)

For free exams visit www.freekcsepastpapers.com or call 0710765974

(a) Chambu[illegible] (alama 4)

(b) Eleza sifa **nne** za ukweli kwa mujibu wa shairi hili. (alama 4)

(c) Jadili umuhimu [illegible] (alama 3)

(d) Onyesha [illegible] (alama 4)

(i) Tashhisi

(ii) Sitiari

(e) Bainisha uhuru wa kishairi katika shairi hili. (alama 3)

[illegible] Bainisha mifano [illegible]

Soma shairi lifuatalo kisha ujibu maswali.

Binadamu ana kero, li ndani ya moyo wake,
Hupenda yalo mororo, yote yasadifu kwake,
Yanoleta mataguro, hukwepa yasimfike,
Hiyo ni yake kasoro, kiumbe binaadamu.

Milele katu hakiri, kupokonywa kilo chake,
Lakini huwa tayari, kudhulumu vya wenzake,
Na kujifanya hodari, kila lake liongoke,
Na hiyo yake kasoro, kiumbe binaadamu.

Kutwaa asichopewa, pia ni tabia yake,
[illegible]bishi kabarikiwa, hivyo vi[illegible]
Kama hayo kitendewa, hakiri ikubalike,
Pia ni kasoro yake, kiumbe binaadamu.

Mwepesi wa kuchokoza, pia ni m[illegible] wake,
Ambae hajamuanza, humtafutia lake,
Na puresha kumjaza, mradi akasirike,
Nayo ni kasoro yake, kiumbe binaadamu.

Hakika binaadamu, kwa ule uzito wake,
Kawekewa jahanamu, likawe ni pigo lake,
Hiyo siku ya hukumu, adhabu zikamfike,
Kwa zile kasoro zake, kiumbe binaadamu.

(H. G. Haji)

(a) Kwa hoja **sita**, fafanua mtazamo wa mtunzi wa shairi hili kuhusu binadamu. (alama 6)

(b) Eleza muundo wa shairi hili. (alama 4)

(c) Bainisha vipengele **vitatu** vya kimtindo katika shairi hili. (alama 3)

(d) Fafanua aina **tatu** za uhuru wa kishairi katika shairi hili. (alama 3)

(e) Andika ubeti wa **tatu** kwa lugha ya nathari. (alama 4)

SEHEMU E: FASIHI SIMULIZI

8 (a) *Soma mazungumzo yafuatayo kisha ujibu maswali.*

(Ndani ya matatu. Mazungumzo yanazuka baada ya askari kuisimamisha.)

Askari: Habari dereva. Naomba kuona leseni yako.

Utingo: *(Akijisemea.)* **Ni kubaya.**

Dereva: *(Akimnong'onezea Utingo.)* Usiogope **utachoma.**

Askari: *(Kwa dereva.)* Mbona umeweka pesa ndani ya leseni yako?

Dereva: *(Kwa sauti ya chini.)* **Tuliza boli** afande! Ni kuchanganyikiwa tu.

Askari: Wewe dereva unaishi nyakati za kale! Hizi ni nyakati za kukomesha ufisadi. **Kutoa chai** barabarani ni msamiati wa mababu zetu.

Dereva: Sawa afande. Nimekuelewa vizuri.

(i) Tambua utanzu wa Fasihi Simulizi unaowakilishwa na maneno yaliyokolezwa rangi katika mazungumzo haya. (alama 1)

(ii) Bainisha sifa **sita** za utanzu uliotambua katika swali la (i). (alama 6)

(b) Unakusudia kutumia kinasa sauti kukusanya habari kuhusu tungo za aina hii.

(i) Eleza manufaa **saba** ya kutumia mbinu hii. (alama 7)

(ii) Fafanua changamoto **sita** za kutumia mbinu hii. (alama 6)

for free exams visit www.freekcsepastpapers.com or call 0710765974